

Sygn. akt II AKa 57/19

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 sierpnia 2019r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie II Wydział Karny w składzie:

Przewodniczący: SSA – Ewa Gregajtys

Sędziowie: SA – Ewa Leszczyńska - Furtak

SO (del.) – Piotr Schab (spr.)

Protokolant: sekr. sąd. Olaf Artymiuk

przy udziale Prokuratora Marka Deczkowskiego

po rozpoznaniu w dniu 22 sierpnia 2019 r.

sprawy z wniosku R. E. (1)

o odszkodowanie i zadośćuczynienie za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie

na skutek apelacji, wniesionej przez pełnomocnika wnioskodawcy

od wyroku Sądu Okręgowego Warszawa – Praga w Warszawie z dnia 5 maja 2016 r. , sygn. akt V Ko 565/13

zaskarżony wyrok uchyla, a sprawę przekazuje do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu Warszawa – Praga w Warszawie.

UZASADNIENIE

W piśmie z dnia 20 listopada 2013 roku R. E. (1), działając na podstawie art. 552 par. 4 kpk wniósł o zasądzenie na jego rzecz ze Skarbu Państwa kwot: 100 000 złotych tytułem zadośćuczynienia oraz 900 000 złotych z tytułu odszkodowania za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie go w sprawie Sądu Rejonowego dla Warszawy – Pragi Północ w Warszawie o sygn. akt IV K 636/11 w okresie od 6 września 2011 roku do 22 września 2011 roku.

Wyrokiem z dnia 5 maja 2016 roku, sygn. akt V Ko 565/13 Sąd Okręgowy Warszawa – Praga w Warszawie wniosek powyższy oddalił w całości.

Apelację od tego wyroku złożył pełnomocnik R. E. (1), zaskarżając to orzeczenie w całości. Zarzucił wyrokowi Sądu Okręgowego Warszawa – Praga w Warszawie z dnia 5 maja 2016 roku:

1/ obrazę prawa procesowego, tj. art. 7 i art. 410 kpk polegającą na dowolnej i wybiórczej ocenie materiału dowodowego przejawiającej się uznaniem, że wnioskodawca swoim bezprawnym działaniem utrudniał toczące się postępowanie karne przed Sądem Rejonowym dla Warszawy – Pragi Północ w Warszawie nie stawiając się na wezwania i nie informując o aktualnym miejscu zamieszkania, co doprowadziło sąd do wniosku, że wyłącznym powodem zastosowania wobec wnioskodawcy tymczasowego aresztowania było jego zachowanie, podczas gdy sąd okręgowy nie dostrzegł, iż:

a/ Sąd Rejonowy dla Warszawy – Pragi Północ w Warszawie, w dacie stosowania tymczasowego aresztowania dysponował aktualnym numerem telefonu wnioskodawcy, a w aktach sprawy brak jakiegokolwiek dowodu, aby sąd

podjął próbę skontaktowania się z nim telefonicznie i wezwania go na termin rozprawy, choć art.137 kpk dopuszcza taką możliwość;

b/ Sąd Rejonowy dla Warszawy – Pragi Północ w W. dysponował adresem zameldowania R. E. (1) przy ul. (...) w W., a pomimo to nie podjął próby wysłania pod ten adres wezwania na rozprawę, w szczególności – na termin dnia 15 czerwca 2011 roku;

c/ Sąd Rejonowy dla Warszawy – Pragi Północ w W. nie nakazał właściwej komendzie rejonowej policji sprawdzenia, czy R. E. (1) mieszka przy ul. (...) w W., bądź ewentualnie, czy osoby mieszkające pod tym adresem nie znają aktualnego adresu zamieszkania R. E. (1) w sytuacji, gdy odpowiedź funkcjonariusza (...) W. I na pismo sądu z dnia 16 czerwca 2011 roku ewidentnie wskazuje, że wbrew żądaniu sądu co do aktualnego miejsca pobytu R. E. (1) policjanci sprawdzili, czy faktycznie przebywa on przy ul. (...) w W., a w pozostałym zakresie ograniczyli się do sprawdzenia jego aktualnego adresu zameldowania, natomiast nie zweryfikowali, czy faktycznie mieszka on pod ww. adresem, z którego został on wymeldowany niecałe cztery tygodnie wcześniej, choć w świetle doświadczenia życiowego i logiki było to uzasadnione

- co prowadzi do wniosku, że rzeczywistym powodem zastosowania wobec R. E. (1) tymczasowego aresztowania było nieudolne działanie sądu i policji;

2/ obrazę prawa procesowego, tj. art. 7 i art. 410 kpk, polegającą na oczywiście błędnym przyjęciu, że z informacji policji wynika, iż R. E. (1) został zatrzymany w miejscu swego przebywania w W. przy Alei (...), podczas gdy z dokumentów w sprawie wynika jedynie, że w dniu 6 września 2011 roku funkcjonariusze Wydziału Kryminalnego Komisarjatu Policji W. – W. (który swoją właściwością obejmuje również rejon ul. (...)) zatrzymali poszukiwanego listem gończym R. E. (1) i ustalili jego adres zameldowania oraz miejsca przebywania, a nadto wniosek sądu jest sprzeczny z zeznaniami R. E. (1);

3/ obrazę prawa procesowego, tj. art. 7 i art. 410 kpk, polegającą na błędnej, arbitralnej i wybiórczej ocenie materiału dowodowego, przejawiającej się uznaniem, że R. E. (1), będąc prokurentem (...) sp. z o.o. tylko reprezentował spółkę, tj. zarząd w dokonywaniu czynności w stosunkach zewnętrznych jak i wewnętrznych, a co za tym idzie nie ma on możliwości dochodzenia roszczeń odszkodowawczych z uwagi na poniesione przez spółkę straty wynikające z zastosowania wobec niego tymczasowego aresztowania, podczas gdy sąd I instancji nie dostrzegł, że wnioskodawcę ze spółką łączyła umowa zlecenia z dnia 15 października 2010 r. na podstawie której był on uprawniony do uzyskania wynagrodzenia w wysokości 1/2 zysków osiągniętych przez tę spółkę z tytułu kontaktów zawartych dzięki jego udziałowi, co winno skutkować uznaniem, że brak osiągnięcia przez spółkę spodziewanych zysków ze względu na tymczasowe aresztowanie R. E. (1) spowodował u niego szkodę polegającą na braku osiągnięcia przez niego zysków;

4/ obrazę prawa materialnego, tj. art. 552 a par. 1 kpk oraz art. 553 par. 2 kpk w brzmieniu obowiązującym od 1 lipca 2015 roku w zw. z art. 27 ustawy z dnia 27 września 2013 roku o zmianie ustawy Kodeksu postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2013 r. poz. 1247 ze zm.) w zw. z art. 25 ust. 3 ustawy z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2016 r. poz. 437 ze zm.) przez ich niewłaściwe zastosowanie, polegające na rozpoznaniu wniosku R. E. (1) z dnia 20 listopada 2013 r. o odszkodowanie i zadośćuczynienie za oczywiście niesłuszne tymczasowe aresztowanie na podstawie powołanych wyżej przepisów, podczas gdy należało je uznać za sprzeczne z art. 2 i art. 64 Konstytucji jako naruszające zasady: ochrony interesów w toku, pewności prawa, zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa, zakaz retroakcji prawa i ochrony praw majątkowych;

5/ obrazę prawa materialnego, tj. art. 552 par. 4 kpk w brzmieniu obowiązującym przed 1 lipca 2015 r. , polegającą na jego niezastosowaniu w sytuacji, gdy przepisy wskazane w pkt 4 należało uznać za niekonstytucyjne, co winno skutkować rozpoznaniem przez sąd żądania wnioskodawcy w oparciu o ten przepis, a jego wykładnia prowadzi do wniosku, że tymczasowe aresztowanie zastosowane wobec R. E. (1) postanowieniem Sądu Rejonowego dla Warszawy – Pragi Północ w Warszawie z dnia 29 lipca 2011 roku, sygn. akt IV K 636/ 11 było oczywiście niesłuszne, bowiem

było zbędne, jeśli się weźmie pod uwagę uniewinnienie wnioskodawcy w toku ww. postępowania, a także okoliczności podnoszone w punkcie 1/ zarzutów.

Z ostrożności procesowej sformułowano również zarzut:

6/ naruszenia prawa materialnego, tj. art. 553 par. 2 kpk w brzmieniu obowiązującym od dnia 1 lipca 2015 roku polegającego na błędnym przyjęciu, że zastosowanie wobec wnioskodawcy tymczasowego aresztowania nastąpiło z powodu bezprawnego utrudniania przez wnioskodawcę postępowania karnego, podczas gdy pomimo niepoinformowania przez wnioskodawcę sądu o zmianie adresu zamieszkania, zastosowanie wobec niego tymczasowego aresztowania nastąpiło w wyniku indolencji sądu, polegającej na braku próby zawiadomienia go o terminie rozprawy telefonicznie, braku wezwania na ostatni adres zameldowania pomimo, że były one znane sądowi, a także braku odpowiedniego zaangażowania funkcjonariuszy policji i braku ich operatywności, jak również braku wygzekwowania przez sąd od funkcjonariuszy policji wszystkich zleconych czynności, zmierzających do ustalenia miejsca zamieszkania R. E. (1).

Podnosząc powyższe zarzuty pełnomocnik R. E. (1) wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego Warszawa – Praga w Warszawie i przyznanie wnioskodawcy odszkodowania i zadośćuczynienia w żądanej wysokości, ewentualnie – o uchylenie powyższego wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania sądowi I instancji.

Wyrokiem z dnia 21 września 2016 roku, sygn. akt II AKa 284/16 Sąd Apelacyjny w Warszawie, po rozpoznaniu apelacji pełnomocnika wnioskodawcy utrzymał w mocy zaskarżony wyrok. Od orzeczenia tego kasację wniósł Rzecznik Praw Obywatelskich, działając na korzyść wnioskodawcy. W kasacji zarzucono wyrokowi sądu odwoławczego naruszenie praw procesowych mogące mieć istotny wpływ na treść orzeczenia, to jest przepisów art. 433 par. 2 kpk i art. 457 par. 3 kpk, polegające na tym, że Sąd Apelacyjny w Warszawie, w wyniku nierzetelnego rozpoznania środka odwoławczego nie poddał wszechstronnej i wnikliwej analizie wszystkich zarzutów sformułowanych w apelacji pełnomocnika wnioskodawcy oraz nie ustosunkował się do nich w uzasadnieniu wyroku. Skarżący wniósł o uchylenie wyroku sądu II instancji oraz utrzymanego nim w mocy Sądu Okręgowego Warszawa – Praga w Warszawie i przekazanie temu sądowi sprawy do ponownego rozpoznania.

Po rozpoznaniu powyższej kasacji Sąd Najwyższy, w wyroku z dnia 8 stycznia 2019 roku, sygn. akt II KK 142/18 uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w Warszawie w postępowaniu odwoławczym. Formułując zalecenia, wymagające uwzględnienia w ponownym postępowaniu Sąd Najwyższy wskazał, iż powinnością Sądu Apelacyjnego w Warszawie będzie rzetelne rozpoznanie środka odwoławczego i rozstrzygnięcie, czy zastosowanie tymczasowego aresztowania wobec R. E. (1) było wyłącznie konsekwencją świadomego i celowego utrudniania procesu przez wnioskodawcę, czy też ze względu na całokształt okoliczności sprawy zastosowanie tego środka zapobiegawczego można uznać za niewątpliwie niesłuszne mimo naruszenia przez wnioskodawcę obowiązku nałożonego przez przepis art. 75 par. 1 kpk.

Sąd Apelacyjny w Warszawie zważył, co następuje.

Wiodącym zagadnieniem dla oceny skuteczności apelacji pełnomocnika wnioskodawcy, przy uwzględnieniu poglądu Sądu Najwyższego, rozpatrującego kasację od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 21 września 2016 roku jest powinność zbadania, czy zachowanie R. E. (1) w trakcie postępowania trwającego przed Sądem Rejonowym dla Warszawy – Pragi Północ w W. w sprawie o sygn. akt IV K 1517/06 nosiło cechy świadomego i celowego utrudniania procesu, jako wyłączna przyczyna zastosowania wobec wnioskodawcy izolacyjnego środka zapobiegawczego. O ile zatem nie ulega wątpliwości, że R. E. (1), będąc oskarżonym w powyższej sprawie naruszył obowiązek wynikający z art. 75 par. 1 kpk – niezbędne jest ustalenie, czy uchybienie to było przejawem intencjonalnego zakłócenia właściwego biegu postępowania, wykluczającego prowadzenie czynności sądowych. Analizując tę kwestię podkreślić należy, że wnioskodawca wskazał adres ul. (...) w W. jako miejsce swego pobytu i prowadzenia działalności gospodarczej, składając w roku 2003 wyjaśnienia w postępowaniu przygotowawczym (k. 140 odw. akt Sądu Rejonowego dla Warszawy – Pragi Północ w W. sygn. akt IV K 1517/ 06/). Pierwsza rozprawa sądowa odbyła się zaś dopiero dnia 15 czerwca 2011 roku (k. 870 tych akt). Na rozprawę tę oskarżony R. E. nie stawił się, a wezwanie nie

zostało przez niego podjęte. Podczas kolejnej rozprawy, przeprowadzonej dnia 29 lipca 2011 roku sąd rejonowy, dysponując ustaleniami policji, iż oskarżony nie przebywa pod adresem wskazanym przez niego organom procesowym w roku 2003 zastosował wobec R. E. (1) tymczasowe aresztowanie (k. 896 w/w akt Sądu Rejonowego dla Warszawy – Pragi Północ w W.). W przekonaniu sądu odwoławczego wieloletni okres, dzielący udział R. E. w czynnościach postępowania przygotowawczego od pierwszej rozprawy sądowej skłania ku uwzględnieniu stanowiska wnioskodawcy, iż mimo, że został w dochodzeniu pouczony o powinności wynikającej z przepisu art. 75 par. 1 kpk, nie poinformował o zmianie miejsca pobytu wobec braku informacji dotyczących biegu procesu. Odpowiada wszak prawdzie stwierdzenie R. E. (1) (k. 174 akt sprawy Sądu Okręgowego Warszawa – Praga w Warszawie sygn. V Ko 565/13), że do czasu wydania postanowienia o zastosowaniu tymczasowego aresztowania nie doręczono mu odpisu aktu oskarżenia, ani też orzeczenia kończącego postępowanie. Zaniechanie dopełnienia powinności, wskazanej w art. 75 par. 1 kpk, tłumaczone przez R. E. (1) brakiem informacji w kwestii toku sprawy istotnie wynikać więc mogło z niedochowania należytej staranności, stanowiącej powinność wnioskodawcy pomimo wieloletniego braku czynności procesowych w jego sprawie a nie – jak przyjął Sąd Okręgowy Warszawa – Praga w Warszawie – z woli uchylania się wnioskodawcy od udziału w procesie. Okoliczność ta wymaga weryfikacji w ścisłym związku z faktem, że niepowiadomienie sądu o zmianie miejsca pobytu oskarżonego przez ów wieloletni okres, dzielący zamknięcie postępowania przygotowawczego od rozprawy głównej nie stanowiło przeszkody, uniemożliwiającej skuteczne wezwanie R. E. (1) w czynnościach procesowych – z wykorzystaniem danych przekazanych przez wnioskodawcę organom ścigania, które nie uległy zmianie do dnia wydania postanowienia o tymczasowym aresztowaniu R. E.. Brak bowiem jakichkolwiek podstaw negacji wiarygodności twierdzeń wnioskodawcy, iż niezmiennie od 1999 roku korzysta z numeru telefonu komórkowego, który podał w trakcie dochodzenia (k. 121, 140 akt Sądu Rejonowego dla Warszawy – Pragi Północ w W. sygn. IV K 1517/ 06; k. 208 akt sprawy niniejszej), zwłaszcza, że numer ten miał w 2011 roku posłużyć funkcjonariuszom Komisariatu Policji W. - W. do nawiązania kontaktu z R. E. (1) w sprawie mandatu karnego za wykroczenie drogowe (k. 174 akt sprawy niniejszej). Telefoniczny sposób wezwania oskarżonego, przewidziany w art. 137 kpk, nie został wykorzystany przez Sąd Rejonowy dla Warszawy – Pragi Północ w W. w sprawie o sygn. akt IV K 1517/ 06 przed zastosowaniem tymczasowego aresztowania wobec R. E., co prowadzi do podważenia tezy, iż izolacyjny środek zapobiegawczy był jedyną metodą zagwarantowania właściwego przebiegu procesu przeciw wnioskodawcy. Okoliczność, że R. E. (1) był świadom zakomunikowania organom procesowym numeru telefonu, który pozostawał aktywny aż do zastosowania względem wnioskodawcy tymczasowego aresztowania, co wynika jednoznacznie z jego zeznań, potwierdzonych dokumentacją sprawy przekreśla natomiast trafność twierdzeń, że podejmował on działania motywowane celem uchylania się od sądu. Konkluzja ta znajduje oparcie w niekwestionowanym fakcie stawiennictwa R. E. w jednostce policji w związku z ukaraniem go mandatem karnym, właśnie wskutek nawiązania z wnioskodawcą kontaktu drogą telefoniczną. Jeśli zatem istniała realna możliwość wezwania R. E. (1) na rozprawę główną mimo niedopełnienia przez niego obowiązku wynikającego z przepisu art. 75 par. 1 kpk, nie sposób założyć, iż konieczność zastosowania tymczasowego aresztowania wobec wnioskodawcy wynikała wyłącznie z celowego naruszenia przez niego należytego biegu postępowania karnego. Stanowisko Sądu Najwyższego, uchylającego w trybie kasacji wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 21 września 2016 roku, sygn. akt II AKa 284/16, iż podważenie niewątpliwie niesłuszności tymczasowego aresztowania R. E. (1) wymagałoby stanowczego przypisania wnioskodawcy powyższych intencji znajduje potwierdzenie w orzecznictwie. Tytułem przykładu warto wskazać wyrok SN z dnia 8 maja 2018 roku, sygn. akt II KK 452/17, w którym stwierdzono, iż „odpowiedzialność Skarbu Państwa może być wyłączona, gdy okoliczności konkretnej sprawy wskazują, że co prawda z uwagi na ostateczne rozstrzygnięcie tymczasowe aresztowanie było niesłuszne, ale stosowanie tego środka zapobiegawczego było konieczne dla zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania. Chodzi tu o ocenę zachowania się oskarżonego w toku procesu, które świadczyć może o celowym utrudnianiu jego przebiegu, np. ukrywanie się, uporczywe niestawianie się na wezwania lub utrudnianie postępowania w inny bezprawny sposób. W takich wypadkach wprawdzie, z perspektywy ostatecznego prawomocnego rozstrzygnięcia tymczasowe aresztowanie było niesłuszne, ale wobec zawinionego zachowania oskarżonego, które doprowadziło do konieczności jego zastosowania, nie można uznać, że było oczywiście niesłuszne”.

Opisane przyczyny doprowadziły do podważenia zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego Warszawa – Praga w Warszawie z dnia 5 maja 2016 roku, sygn. akt V Ko 565/13. Zważywszy zaś na konieczność przeprowadzenia przewodu

na nowo w całości – stosownie do przepisu art. 437 par. 2 kpk zaskarżony wyrok należało uchylić, a sprawę przekazać do ponownego rozpoznania sądowi I instancji.

W postępowaniu tym Sąd Okręgowy Warszawa – Praga w Warszawie zgromadzi i podda analizie całokształt materiału dowodowego, istotnego dla rozstrzygnięcia w przedmiocie odszkodowania i zadośćuczynienia, objętych żądaniem R. E. (1).